

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ. ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА. ІСТОРІЯ ОСВІТИ

УДК 378.091(477)
DOI: 10.37026/2520-6427-2024-120-4-3-9

Оксана ВІНТОНЯК,
кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри педагогіки та методик навчання
освітніх галузей і технологій початкової освіти
Коломийського педагогічного фахового коледжу
м. Коломия, Україна
ORCID: 0000-0003-0040-3582
e-mail: oksana.zv@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНІ ФАХОВІ КОЛЕДЖІ УКРАЇНИ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ СТАНОВЛЕННЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – 80-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТЬ)

Анотація. У статті проаналізовано історичну ретроспективу становлення закладів освіти в другій половині ХІХ – 80-х рр. ХХ ст., які, будучи зародками і попередниками сучасних фахових педагогічних коледжів України, значною мірою обумовили мережу їхнього територіального розташування та сформували традиції, що позначаються на характері організації їхнього освітнього процесу. Реконструкцію мережі закладів освіти, які стали зародками формування педагогічних училищ і коледжів за новітньої доби державності, здійснено на основі територіально-регіонального підходу, який визначає поділ областей України на окремі регіони та дозволяє з'ясувати спільне й особливе в розвитку розташованих на їхній території закладах освіти. В основу такої реконструкції покладено дві моделі: тричленну, яка дозволяє відстежувати наступність розвитку різних типів закладів освіти від первісного – дорадянського (перша

половина ХІХ ст. – 1914–1915 рр.) до радянського (1920–1980 рр.) та сучасного (із 1991 р.), та двочленну, в якій відсутній перший компонент. Усього в об'єктиві дослідження було близько 50 закладів освіти.

З'ясовано спільні та особливі риси процесу виникнення і становлення закладів середньої педагогічної освіти в Західному, Північному, Східному, Центральному, Південному регіонах України. Виведена загальна матриця почергової зміни домінуючих типів середніх педагогічних закладів освіти, які позначали передісторію становлення сучасних педагогічних коледжів: учительська семінарія (друга половина ХІХ ст. – 1914–1915 рр.), педагогічні курси і школи (1920–1926 рр.), педагогічний технікум (1924–1941 рр.), педагогічне училище (із 1944–1945 рр.).

Ключові слова: педагогічний коледж, педагогічне училище, педагогічний технікум, педагогічна школа, педагогічні курси, заклад передвищої фахової освіти.

Oksana VINTONIAK,
Candidate of philological sciences,
Head of the Department of Pedagogy
and Teaching Methods
educational fields and technologies of primary education
Kolomyia Pedagogical College,
Kolomyia, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0040-3582
e-mail: oksana.zv@ukr.net

PEDAGOGICAL PROFESSIONAL COLLEGES OF UKRAINE IN THE HISTORICAL RETROSPECTIVE OF FORMATION (SECOND HALF OF THE 19TH – 80S OF THE 20TH CENTURIES)

Abstract. *The article analyzes the historical retrospective of the formation and development in the second half of the 19th – 80s of the 20th century of various types of educational institutions, which, being the origins and precursors of modern professional pedagogical colleges in Ukraine, largely determined the network of their territorial location and formed traditions that affect the nature of the organization of their educational process. The reconstruction of the network of educational institutions that became the origins of the formation of pedagogical schools and colleges in the newest period of statehood was carried out on the basis of a territorial-regional approach, which determines the division of regions of Ukraine into separate regions and allows to clarify the common and special features in the development of educational institutions located on their territory. This reconstruction is based on two models: a three-part model, which allows tracing the continuity of development of different types of educational institutions from the original – pre-Soviet (first half of the 19th century – 1914–1915) to the Soviet (1920–1980s) and modern (since 1991), and a two-part model, in which the first component is missing. In total, about 50 educational institutions were in the focus of the study.*

The common and special features of the process of emergence and development of institutions of secondary pedagogical education in the second half of the 19th – 80s of the 20th century in the regions of Ukraine were clarified: Western (Lviv, Mukachevo, Sambir, Volodymyr-Volynskyi, Kolomyia, Ternopil, Chortkiv, Dubno Pedagogical Colleges); Northern (Berdychiv, Bila Tserkva, Bohuslav, Kyiv, Konotop, etc.); Eastern (Krasnohrad, etc.); Central (Korsun-Shevchenkivskiy, Oleksandriia); Southern (Dnipro, Novyi Buh). A general matrix of successive changes in the dominant types of secondary pedagogical educational institutions that marked the prehistory of the formation of modern pedagogical colleges has been derived: teacher's seminary (second half of the 19th century – 1914–1915), pedagogical courses and schools (1920–1926), pedagogical technical school (1924–1941), pedagogical school (since 1944–1945).

Key words: *pedagogical college, pedagogical school, pedagogical technical school, pedagogical school, pedagogical courses, pre-higher professional education institution.*

Постановка проблеми. Наукова актуальність, новизна і практична значущість порушеної нами проблеми визначається низкою чинників. По-перше, ухвалений 06 червня 2019 р. Закон України «Про фахову передвищу освіту» нарешті, після п'ятиріччя перебування у «підвішеному стані» коледжів, поміж них і педагогічного профілю, визначив їхній статус і місце в національній системі освіти. Це дає новий імпульс всебічного вивчення їхньої діяльності, зокрема, в розрізі з'ясування початків і генези становлення. По-друге, сформована на початок 2020-х рр. мережа педагогічних коледжів стала результатом тривалих складних процесів реорганізації, що відбувалися на тлі освітніх реформ у різних

державно-політичних системах, у складі яких перебували українські землі. Цей історичний шлях і досвід є джерелом гордості й наснаги кожного закладу освіти, а сформовані у такий спосіб традиції починаються на організації їхньої освітньої діяльності. По-третє, збройна агресія РФ спричинила релокацію багатьох закладів вищої та фахової передвищої освіти з областей, де ведуться активні бойові дії, у відносно безпечні регіони України. З таких позицій вивчення історичного минулого дає розуміння того, що, попри певні регіональні особливості, національна система освіти, зокрема в її сегменті закладів передвищої педагогічної освіти, залишається цілісним організмом, адже спирається не лише на чинні нормативно-правові акти, а й на спільне історичне минуле, власну традицію.

Аналіз наукових досліджень і публікацій.

Аналіз наукового доробку виявив, що українські науковці зосередилися головним чином на вивченні певних проблем організації навчальної і виховної діяльності фахових коледжів (С. Борисюк, П. Горкуненко, А. Мартинюк, С. Слюсарук-Літвін, Л. Терлецька) та публічного управління їхнім розвитком (М. Братко, Н. Букало, Є. Волошина Є. Легеза, Г. Лемко, П. Лютіков, Л. Сумбаєва, В. Стельмащенко та ін.). Фрагментарно висвітлюється минуле середніх педагогічних закладів освіти в студіях з історії розвитку вищої освіти та формування системи ступеневої педагогічної освіти (К. Авраменко, А. Вараниця, С. Васильєва, Н. Дем'яненко, М. Козій, Т. Комаренко, О. Кудлай, І. Лиман, Н. Майборода, І. Ніколіна, О. Радул, та ін.). Така історіографічна ситуація зумовлює доцільність спеціального предметного осмислення порушеної проблеми.

Мета статті полягає у здійсненні структурно-синтезованого аналізу історичної ретроспективи формування і становлення у другій половині XIX – 80-х рр. XX ст. різнотипних закладів освіти, які, будучи зародками і попередниками сучасних фахових педагогічних коледжів України, значною мірою обумовили мережу їхнього територіального розташування та сформували традиції, що позначаються на характері організації їхнього освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Реконструкцію історичної ретроспективи формування мережі закладів освіти, які стали зародками формування і становлення педагогічних училищ і коледжів за новітньої доби української державності, здійснюємо на основі територіально-регіонального підходу. Він за історико-географічним принципом визначає поділ областей України на окремі регіони та дозволяє з'ясувати спільне й особливе у розвитку розташованих на їхній території закладів освіти з підготовки педагогічних кадрів. За основний критерій такої реконструкції беремо виникнення первісного закладу освіти як зав'язки, першооснови, від якої можна відстежити наступність почергової появи, зміни різних типів закладів освіти, які врешті стали основою діяльності педагогічних училищ і коледжів у сучасній Україні.

Як схему, матрицю такої реконструкції беремо дві моделі. Перша тричленна – дозволяє відстежити

наступність розвитку різних типів закладів освіти від первісного – дорадянського (перша половина XIX ст. – 1914–1915 рр.) до радянського (1920–1980 рр.) та сучасного (із 1991 р.). У другій дво-членній моделі відсутній перший компонент, тож є лише другий і третій.

Ретроспектива розвитку за тричленною моделлю виразно відстежується в Західному регіоні України, до якого належать Волинська, Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області. Тут вона представлена такими типами закладів освіти: а) вчительська семінарія, педагогічний ліцей (до 1939 р.); б) педагогічна школа, курси, технікум, училище та ін. (за радянського періоду); в) педагогічне училище, коледж (за доби державної незалежності).

Імовірно, одним із найстаріших в Україні педагогічних закладів освіти можна вважати Педагогічний коледж Львівського національного університету імені Івана Франка, який веде літочислення від заснованої за ухвалою Міністерства віросповідань та освіти Австрії в лютому 1871 р. Державної вчительської семінарії. У ній здійснювалася підготовка вчителів для початкової школи, а з 1875 р. – і вихователів дошкільних закладів освіти (ДЗО). За часів перебування в складі Речі Посполитої семінарію перетворили в педагогічний ліцей (1933), який за радянського періоду реорганізували в педагогічну школу (1939) з підготовки вчителів 1–4 класів, а в 1949 р. – у педагогічне училище, в якому в 1957–1969 рр. функціонувало ще й музично-педагогічне відділення (Вища педагогічна освіта і наука України. Львівська область, 2012; Педагогічний фаховий коледж ЛНУ ім. Івана Франка, 2021).

До групи найстаріших закладів професійної педагогічної освіти, що виникли за дорадянського періоду, належить і Мукачівський гуманітарно-педагогічний коледж, який бере свій початок від заснованої у 1914 р. з ініціативи мецената і депутата угорського парламенту Я. Недецеї Мукачівської королівської державної народної шкільної семінарії з угорською мовою навчання. У відновленому Чехословацьким урядом на початку 1920-х рр. закладі навчалася до 100 студентів. Із поверненням угорської влади його реорганізували в педагогічний ліцей (1939–1944), який за радянської влади перетворили на Мукачівське педагогічне училище (1945). У перші повоєнні роки на Закарпатті також відкрили Ужгородське педучилище, яке через 4 роки після перетворення у 2-річний учительський інститут увійшло до складу Ужгородського державного університету, та Хустське педучилище, яке на початку 1950-х рр. приєднали до Мукачівського педучилища (Химинець та ін., 2009; Про Гуманітарно-педагогічний коледж МДУ).

Історично коротший, але доволі схожий шлях історичного становлення пройшов і Самбірський педагогічний коледж, який бере початки від

заснованої Українським педагогічним товариством (УПТ) «Рідна школа» приватної жіночої вчительської семінарії (Вища педагогічна освіта і наука України. Львівська область, 2012).

За радянського періоду формування закладів дво-членної моделі у Західному регіоні супроводжувалося процесами їхньої реорганізації, ліквідації та об'єднання. У зв'язку з цим показовими прикладами слугують створені згідно з ухвалами Раднаркому народної освіти УРСР та виконкомів обласних рад «для забезпечення місцевих потреб у педагогічних кадрах» Володимир-Волинська, Коломийська, Тернопільська, Чортківська (всі – січень, 1940 р.) та Чернівецька (вересень, 1940 р.) педагогічні школи, які у 1944 р. перетворили у педагогічні училища, та Дубенське педагогічне училище (травень, 1945 р.). Створені влітку 1944 р. педагогічні училища в Станіславі (тепер Івано-Франківськ) та Рогатині, виявилися недієздатними, тому вже через два роки перше доєднали до Коломийського педучилища, а в 1956 р. до нього перевели учнів другого ліквідованого закладу (Вища педагогічна освіта і наука України. Івано-Франківська область, 2010а; Вища педагогічна освіта і наука України. Рівненська область, 2010б; Історія Володимир-Волинського педколеджу імені А. Ю. Кримського, 2024; Історія КЗ «Луцький педагогічний коледж»; Історія ВСП «Дубенський педагогічний фаховий коледж РДГУ»).

Заклади швидко розвивалися. Упродовж 3–4 років набори студентів на I курси зростали із 40–45 осіб (серед них було чимало фронтників) у два-три рази. Викладацький склад формували переважно з фахівців із Києва, а також російських регіонів. Одноразово із підготовкою вчителів початкової школи із середини 1950-х рр. почали готувати вихователів ЗДО. У 1954 р. започаткували проведення педагогічної практики. В окремих закладах, зокрема в Луцькому педучилищі, в 1940–50-х рр. також готували вчителів музики для загальноосвітніх шкіл і навіть математики, фізики, української та російської мов для семирічної школи (Історія КЗВО «Луцький педагогічний коледж»). Здебільшого це були тимчасові вимушені кампанії, хоча започаткована в 1961 р. у Володимир-Волинському училищі підготовка вчителів фізичного виховання для семирічних шкіл України тривала до кінця 1970-х рр. (Історія Володимир-Волинського педагогічного коледжу ім. А. Ю. Кримського). Розподіл і працевлаштування випускників здійснювалися в різні регіони України.

Спільні та особливі риси позначають процес виникнення і становлення закладів середньої педагогічної освіти в інших регіонах України. Загальні уявлення про нього в Північному історико-географічному регіоні України, до якого традиційно відносять Житомирську, Київську, Сумську і Чернігівську області, дають фактографічні дані, представлені в таблиці.

Дані про заснування та особливості реорганізації закладів середньої педагогічної освіти у Північному регіоні України*

Назва сучасного закладу	Рік заснування і тип первісного закладу	Особливості реорганізації за радянського періоду
Бердичівський педагогічний коледж	1923 – Бердичівська педагогічна школа	1931 – реорганізовано в Бердичівський педагогічний технікум; 1948 – відновлено як педучилище
Білоцерківський гуманітарно-педагогічний коледж	1985 – філія Переяслав-Хмельницького педучилища	1986 – Білоцерківське педучилище; 1999 – структурний підрозділ Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів
Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І. С. Нечуя-Левицького	1923 – Богуславський педагогічний технікум	1925 – разом зі Звенигородським училищем приєднаний до Корсунського педагогічного училища; 1967 – створено Богуславське педагогічне училище на основі відкритої в 1966 р. філії Ржищівського педучилища
Київський професійно-педагогічний фаховий коледж ім. А. Макаренка	1944 – Київський індустріальний технікум	1962 – реорганізовано у технікум приладобудування; 1967 – перейменовано в Київський індустріально-педагогічний технікум
Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж	1945 – Сумський технікум сільськогосподарського будівництва в м. Конотопі	1955 – перетворено в Конотопський будівельний технікум; 1959 – реорганізовано в Конотопський індустріальний технікум
Коростишівський педагогічний коледж ім. І. Я. Франка	1869 – Учительська семінарія Південно-Західного краю	1924 – відновлено як педагогічні курси ім. І. Я. Франка; 1944 – реорганізовано в Коростишівське педагогічне училище
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І. Я. Франка	1915 – чоловіча вчительська семінарія	1920 – чоловічу вчительську семінарію та Бельську вчительську семінарію (евакуйована в Пилуки у 1915 р.) об'єднали в 3-річні педагогічні курси; 1925 – реорганізовано в педагогічний технікум; 1939 – перейменовано в педагогічну школу; 1944 – відновлено в статусі педагогічного училища

* Складено автором за матеріалами сайтів означених педагогічних коледжів

Із наведених у таблиці даних можемо зробити висновки, що історична ретроспектива формування закладів середньої педагогічної освіти у Північному регіоні України виглядає складнішою, ніж у Західному. З огляду на певні особливості історичного розвитку вона представлена іншими типами закладів освіти та відзначається значною «десинхронізацією» процесів їхньої реорганізації.

Більшість закладів середньої педагогічної освіти Північного регіону – це приклад двочленної моделі, яка свідчить, що зародками сучасних педагогічних коледжів ставали різні типи закладів освіти, які

створювалися в процесі оптимізації й реорганізації їхньої мережі. Вони поставали на хвилях створення педагогічних технікумів (із 1923 р.) та педагогічних училищ (із 1944–1945 рр.). Їхніми зав'язками були заклади не лише педагогічні, а й з підготовки фахівців для промислового та аграрного секторів (див. табл.).

Порівняно з першою (1920–30-ті рр.) та другою (1944 – 1950-ті рр.), третя хвиля формування таких закладів освіти у 1970–80-х рр. виявила симптоматичну для їхнього наступного розвитку тенденцію інтеграції середніх і вищих педагогічних закладів освіти із закладами з підвищення кваліфікації вчителів. Як приклад,

варто відзначити становлення Білоцерківського гуманітарно-педагогічного коледжу, що постав у 1985 р. як філія Переяслав-Хмельницького педагогічного училища, у 1986 р. став самостійним педагогічним училищем, у 1999 р. – базою відкриття Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, а в 2004 р. отримав статус коледжу (Історія Білоцерківського гуманітарно-педагогічного коледжу).

Отже, поряд із розвитком педагогічних технікумів і училищ, де здійснювали підготовку майбутніх вихователів для ЗДО та вчителів для загальноосвітньої, головної початкової школи, другою важливою тенденцією став розвиток закладів освіти з підготовки педагогічних кадрів для професійно-технічних закладів освіти, передусім майстрів виробничого навчання. Згодом, у 1990-х рр., на їхній базі почали створювати багатопрофільні індустріально-педагогічні технікуми і коледжі.

Тенденція розвитку багатопрофільних індустріально-педагогічних технічних закладів стала основною і визначальною щодо досліджуваних закладів освіти Східного історико-географічного регіону України (Донецька, Луганська, Харківська області). На характері цього процесу позначалися перебування регіону в складі Російської імперії і традиційно тісні зв'язки з рф, високий рівень урбанізації й концентрації промислового виробництва, а як наслідок – російська окупація частини території тощо. Коріння більшості таких сучасних закладів освіти сягають часів російсько-імперського панування та радянського періоду.

Вивчаючи літописи понад пів сотні педагогічних училищ і коледжів, авторами яких були їхні викладачі та фахові історики освіти, впадає в око явище, коли пальму першості щодо часу їхньої появи відносно всієї України вони інтуїтивно віддавали досліджуваним закладам освіти. Згідно з нашим аналізом, одним із найстаріших професійних педагогічних закладів Східного регіону є Красноградський педагогічний фаховий коледж, який водночас слугує типовим прикладом еволюції такого типу установ, які мають багато спільного з Центральним регіоном. Він бере початок від відкритих у грудні 1909 р. 3-річних педагогічних курсів із підготовки вчителів для початкових народних училищ. У вересні 1915 р. на їхній базі відкрили вчительську семінарію, яку в 1920 р. знову реорганізували в 3-річні педагогічні курси. Після проведення «академічної і класової чистки» (звільнення «старої професури», виключення дітей заможних верств населення і невстигаючих) у 1924 р. на їхній базі відкрили педагогічний технікум, який у 1939 р. реорганізували у педагогічний інститут, що діяв упродовж двох років. Із вигнанням німецьких окупантів у грудні 1943 р. заклад перетворили на педагогічну школу, яку у 1944 р. реорганізували в училище. Воно діяло до 1955 р., а з відновленням у 1983 р. пережило період піднесення і розквіту та в 1993 р. отримало статус коледжу (Історія Красноградського педагогічного фахового коледжу).

Схожими й особливими тенденціями позначений історичний поступ середніх закладів освіти педагогічного профілю Центрального історико-географічного регіону України (Вінницька, більшість Дніпропетровської, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська області). Як показовий приклад, варто відзначити понад

столітню історію Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. Т. Г. Шевченка. Його основою стали відкриті у 1910 р. 2-річні учительські курси, які після відновлення як 3-річних педкурсів (1920) реорганізували у педагогічний технікум (1924), в якому, крім учителів початкової школи, почали готувати вихователів ЗДО. У 1937 р. його реорганізували в педагогічне училище, де у 1957 р., замість відділення з підготовки вчителів початкової школи, відкрили музичне відділення. У такому напрямі училище діяло до 2005 р., коли стало коледжем (Історія Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу). Схожий шлях становлення пройшло й Вінницьке педагогічне училище, яке до 1979 р. діяло в Немирові.

Умови функціонування і чинники розвитку означених закладів освіти увиразнює історія Корсунь-Шевченківського педагогічного коледжу ім. Т. Г. Шевченка, що зродився із 3-річних педагогічних курсів (1923), які у 1928 р. перетворили на педагогічний технікум, а в 1944 р. – у педучилище. В акті обстеження закладу за 1925 р. зазначалося: «навчальні приміщення та умови проживання не відповідають нормам», «багато слухачів хворі, в т.ч. на туберкульоз». Утім, завдяки ентузіазму й жертвності педагогів та здобувачів освіти заклад розвивався, а в 1960-70-х рр. пережив потужний поступ: було зведено гуртожитки та 3-поверхове навчальне приміщення, обладнано кабінети. У 1980-х рр. заклад уславився кращим досвідом із підготовки вчителів технічної праці та став одним із найбільших середніх педагогічних закладів УРСР, де навчалася до 2 тисяч студентів, які підтримували активні стосунки з В. Сухомлинським й змагалися за право проходити практику в керованій ним школі (3 історії Корсунь-Шевченківського педагогічного коледжу).

Ім'я, діяльність видатного педагога стали знаковими і в сторічному літописі Олександрійського педагогічного фахового коледжу. Його основними віхами стало постановня як педагогічної семінарії (1911–1915) та наступні реорганізації, що позначалися створенням і функціонуванням педагогічного технікуму (1920–1925) та технікуму підготовки вчителів початкової школи (1928–1931), який 1944 р. відновився як педагогічне училище та 22 грудня 1980 р. отримав ім'я В. О. Сухомлинського (Олександрійський педагогічний коледж імені В. О. Сухомлинського).

Історія цього закладу цікава ще й тим, що в його назві чи не вперше в Україні з'явилося слово «коледж». Ідеться про наказ Державного комітету РСР по народній освіті від 26 грудня 1989 р. «Про організацію в порядку експерименту на базі кількох педагогічних училищ середніх спеціальних закладів підвищеного типу – вищих педагогічних училищ (коледжів)». Згідно з цим документом училище перейменовано на «вище педагогічне училище (коледж)». Ця назва фігурує і в його наступних установчих документах (Статут Олександрійського педагогічного фахового коледжу імені В. О. Сухомлинського, 2020).

Історичний досвід становлення середніх педагогічних закладів Південного регіону (Запорізька, частина Дніпропетровської, Херсонська, Одеська, Миколаївська області та Автономна Республіка Крим) додає свої оригінальні скельця в загальну мозаїку їхнього

розвитку в Україні. Так, Дніпровський педагогічний коледж веде свою історію від створеної у 1918 р. російської педагогічної школи, яку за загальною схемою реорганізували у педагогічний технікум (1930), а пізніше – в педучилище (1944). У 1932 р. при педтехнікумі відкрили перше для такого типу закладів в УРСР відділення з підготовки вчителів іноземних мов, а в 1959 р. – музично-педагогічне відділення (Дніпровський фаховий педагогічний коледж).

На статус найстарішого в Південному регіоні України, згідно з нашим аналізом, може претендувати Новобузький фаховий педагогічний коледж (сучасна Миколаївська область), який бере свій початок від чоловічої учительської семінарії (1874–1920). До неї на навчання приймали лише юнаків 16–20 років, а серед її випускників були відомі українські педагоги й письменники С. Черкасенко, Г. Шерстюк, Я. Чепіга та ін. Після тривалої перерви у травні 1940 р. заклад відновили як педагогічну школу, причому доволі велику як для провінційного містечка: на шкільний і дошкільний відділи денної та заочної форм навчання приймали по 320 та 500 слухачів відповідно. Отож у статусі педагогічного училища (1945–1997) заклад підготував понад 13 тисяч кваліфікованих фахівців (Історія заснування Новобузького фахового педагогічного коледжу, 2014).

Висновки. Зважаючи на важке військово-політичне становище, в якому опинилася Україна після 2014 р., а особливо з початком повномасштабної збройної агресії рф 24 лютого 2022 р., що спричинила тимчасову окупацію частини її Східного і Південного регіонів, особливого значення набуває розуміння цілісності національного освітнього процесу. Як окреслена вище ретроспектива становлення педагогічних коледжів у Західному, Північному, Центральному регіонах, так і їхня інституційна розбудова на Сході та Півдні України (Лебединський, Кадіївський, Стаханівський, Одеський та ін.) засвідчує, що педколеджі пройшли схожий шлях історичного поступу.

Попри регіональні відмінності, обумовлені перебуванням України в різних державно-політичних системах та іншими чинниками суспільного розвитку, можемо вивести загальну матрицю почергової зміни домінуючих типів середніх педагогічних закладів освіти, що позначали передісторію становлення сучасних педагогічних коледжів: вчительська семінарія (друга половина XIX ст. – 1914–1915 рр.), педагогічні курси і школи (1920–1926 рр.), педагогічний технікум (1924–1941 рр.), педагогічне училище (із 1944–1945 рр.). Як показує історичний досвід, представлена матриця є умовною в хронологічному та організаційному відношеннях, позаяк в означених етапах поряд із домінуючими існували інші типи закладів із підготовки майбутніх педагогів. Це засвідчує як спільні тенденції, так і складну й унікальну для кожного сучасного педагогічного коледжу мозаїку історичного поступу.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в з'ясуванні того, як сформована у другій половині XIX – 80-х рр. XX ст. мережа різних типів середніх педагогічних освіти обумовила територіальне розташування сучасних педагогічних коледжів в Україні, їхні різновиди (індустріально-педагогічні, гуманітарно-педагогічні) й інші аспекти діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Вища педагогічна освіта і наука України: історія сьогодення та перспективи розвитку. Львівська область. (2012) / ред. рада вид.: В. Г. Кремень та ін. Київ: Знання України. 267 с.

Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені Івана Франка святкує 150-й День народження. (2021). URL: <https://lnu.edu.ua/pedahohichnyu-fakhovyyu-koledzh-lvivskohonatsionalnoho-universytetu> (дата звернення: 01.02.2024).

Освіта Закарпаття: монографія. (2009) / В. В. Химинець, П. П. Стрічик, Б. М. Качур, М. І. Талапканич. Ужгород: Карпати. 464 с.

Про Гуманітарно-педагогічний коледж МДУ. URL: <https://msu.edu.ua/gpk/wp-content/uploads/2018/pdf> (дата звернення: 02.02.2024).

Вища педагогічна освіта і наука України: історія сьогодення та перспективи розвитку. Івано-Франківська область. (2010а) / ред. рада вид.: В. Г. Кремень та ін. Київ: Знання України. 335 с.

Вища педагогічна освіта і наука України: історія сьогодення та перспективи розвитку. Рівненська область. (2010б). / ред. рада вид.: В. Г. Кремень та ін. Київ: Знання України. 383 с.

Історія коледжу. *ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського»*: сайт. URL: <https://vvpс.com.ua/ourstory> (дата звернення: 05.02.2024).

Історія коледжу. *КЗВО «Луцький педагогічний коледж»*: сайт. URL: <http://lpc.org.ua/istoriya> (дата звернення: 01.02.2024).

Історична довідка. *ВСП «Дубенський педагогічний фаховий коледж РДГУ»*: сайт. (2024). URL: <https://dubnopr.com.ua/index.php/colleg/istriia-koledzhu> (дата звернення: 02.02.2024).

Історія. *Білоцерківський гуманітарно-педагогічний коледж*: сайт. URL: <https://osvita.ua/vnz/college/16488/> (дата звернення: 09.02.2024).

Історія коледжу. *Красноградський педагогічний фаховий коледж КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради*: сайт. URL: http://krasnohrad-gra.kh.sch.in.ua/informaciya_pro_zaklad/istoriya (дата звернення: 02.02.2024).

Історія коледжу. *Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка*: сайт. URL: <https://www.ugpk.edu.ua/pro-koledzh/istoriia-koledzhu> (дата звернення: 01.02.2024).

3 історії коледжу. *Корсунь-Шевченківський педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка*: сайт. URL: <http://kshpk.org.ua/about-college/college-history/> (дата звернення: 08.02.2024).

Олександрійський педагогічний коледж імені В. О. Сухомлинського. URL: www.opk.org.ua (дата звернення: 02.02.2024).

Статут Олександрійського педагогічного фахового коледжу імені В. О. Сухомлинського. (2020). URL: <http://www.opk.org.ua/Docs/Statut.pdf> (дата звернення: 04.02.2024).

Про коледж. *Дніпровський фаховий педагогічний коледж Дніпропетровської обласної ради*: сайт. URL: <https://dpkdnu.dnepredu.com/uk/site/pro-koledzh-1.html> (дата звернення: 04.02.2024).

Історія заснування. *Новобузький фаховий педагогічний коледж*: сайт. (2014). URL: <https://npc.edu.ua/node/229> (дата звернення: 02.02.2024).

REFERENCES

Vyshcha pedahohichna osvita i nauka Ukrainy: istoriia sohodennia ta perspektyvy rozvytku. Lvivska oblast [Higher pedagogical education and science of Ukraine: current history and development prospects. Lviv region]. (2012) / red. rada vyd.: V. H. Kremen ta in. Kyiv: Znannia Ukrainy. 267 s. [in Ukrainian].

Pedahohichnyi fakhovyi koledzh Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka sviatkuie 150-y Den narodzhennia [The Pedagogical Professional College of the Ivan Franko National University of Lviv celebrates its 150th birthday]. (2021). URL: <https://lnu.edu.ua/pedahohichnyy-fakhovyy-koledzh-lvivskoho-natsionalnoho-universytetu> (data zvernennia: 01.02.2024). [in Ukrainian].

Osvita Zakarpattia: monohrafiia [Education in Transcarpathia: monograph]. (2009) / V. V. Khymynets, P. P. Strichyk, B. M. Kachur, M. I. Talapkanych. Uzhhorod: Karpaty. 464 s. [in Ukrainian].

Pro Humanitarno-pedahohichnyi koledzh MDU [About the Humanitarian and Pedagogical College MSU]. URL: <https://msu.edu.ua/gpk/wp-content/uploads/2018/pdf> (data zvernennia: 02.02.2024). [in Ukrainian].

Vyshcha pedahohichna osvita i nauka Ukrainy: istoriia, sohodennia ta perspektyvy rozvytku. Ivano-Frankivska oblast [Higher pedagogical education and science of Ukraine: current history and development prospects. Ivano-Frankivsk region]. (2010a) / red. rada vyd.: V. H. Kremen ta in. Kyiv: Znannia Ukrainy. 335 s. [in Ukrainian].

Vyshcha pedahohichna osvita i nauka Ukrainy: istoriia, sohodennia ta perspektyvy rozvytku. Rivnenska oblast [Higher pedagogical education and science of Ukraine: current history and development prospects. Rivne region]. (2010b) / red. rada vyd.: V. H. Kremen ta in. Kyiv: Znannia Ukrainy. 383 s. [in Ukrainian].

Istoriia koledzhu [College history]. *VKNZ «Volodymyr-Volynskiy pedahohichnyi koledzh im. A. Yu. Krymskoho»*: сайт. URL: <https://vnpc.com.ua/ourstory> (data zvernennia: 05.02.2024). [in Ukrainian].

Istoriia koledzhu [College history]. *KZVO «Lutskiy pedahohichnyi koledzh»*: сайт. URL: <http://lpc.org.ua/istoriya> (data zvernennia: 01.02.2024). [in Ukrainian].

Istorychna dovidka [Historical reference]. *VSP «Dubenskyi pedahohichnyi fakhovyi koledzh RDHU»*: сайт. URL: <https://dubnopr.com.ua/index.php/colleg/istriia-koledzhu> (data zvernennia: 02.02.2024). [in Ukrainian].

Istoriia [History]. Bilotserkivskiy humanitarno-pedahohichnyi koledzh: сайт. URL: <https://osvita.ua/vnz/college/16488/> (data zvernennia: 09.02.2024). [in Ukrainian].

Istoriia koledzhu [College history]. *Krasnohradskiy pedahohichnyi fakhovyi koledzh KZ «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» Kharkivskoi oblasnoi rady*: сайт. URL: http://krasnograd-gpa.kh.sch.in.ua/informaciya_pro_zaklad/istoriya (data zvernennia: 02.02.2024). [in Ukrainian].

Istoriia koledzhu [College history]. *Umanskyi humanitarno-pedahohichnyi koledzh im. T. H. Shevchenka*: сайт. URL: <https://www.ugpk.edu.ua/pro-koledzh/istoriia-koledzhu> (data zvernennia: 01.02.2024). [in Ukrainian].

Z istorii koledzhu [From the history of the college]. *Korsun-Shevchenkivskiy pedahohichnyi fakhovyi koledzh im. T. H. Shevchenka*: сайт. URL: <http://kshpk.org.ua/about-college/college-history/> (data zvernennia: 08.02.2024). [in Ukrainian].

Oleksandriiskiy pedahohichnyi koledzh imeni V. O. Sukhomlynskoho [V. O. Sukhomlynskyi Alexandria Pedagogical College]. URL: www.opk.org.ua (data zvernennia: 02.02.2024). [in Ukrainian].

Statut Oleksandriiskoho pedahohichnoho fakhovoho koledzhu imeni V. O. Sukhomlynskoho [Statute of the V. O. Sukhomlynskyi Alexandria Pedagogical Professional College]. (2020). URL: <http://www.opk.org.ua/Docs/Statut.pdf> (data zvernennia: 04.02.2024). [in Ukrainian].

Pro koledzh [About the college]. *Dniprovskiy fakhovyi pedahohichnyi koledzh Dnipropetrovskoi oblasnoi rady*: сайт. URL: <https://dpkdnu.dnpredu.com/uk/site/pro-koledzh-1.html> (data zvernennia: 04.02.2024). [in Ukrainian].

Istoriia zasnuvannia [History of the foundation]. *Novobuzkyi fakhovyi pedahohichnyi koledzh*: сайт. (2014). URL: <https://npc.edu.ua/node/229> (data zvernennia: 02.02.2024). [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 18.11.2024